

Akademia WSB

Wydział Nauk Stosowanych

mgr Mirosław Łuszcz

**Przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa
w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce**

Autoreferat pracy doktorskiej napisanej pod kierunkiem:

dra hab. Ryszarda Szynowskiego, prof. AWSB

Promotor pomocniczy:

dr Marek Kalaman

Dąbrowa Górnicza 2024

Spis treści

1. Przesłanki wyboru tematu pracy	3
2. Cele pracy i hipotezy badawcze.....	5
3. Przebieg badań i struktura pracy	8
4. Wyniki badań w kontekście hipotez badawczych	11
5. Wnioski z badań	13
6. Kierunki dalszych badań.....	14
7. Wartość dodana pracy	15
8. Plan pracy	16

1. Przesłanki wyboru tematu pracy

Najprościej bezpieczeństwo można zdefiniować jako stan, w którym nie ma zagrożeń. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* definiuje bezpieczeństwo jako: „(...) stan, który daje poczucie pewności i gwarancję jego zachowania oraz szanse na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, np. zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych”¹. Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa wskazuje zarówno podmiotowy, procesualny, jak i przedmiotowy jego charakter. Zmienność środowiska bezpieczeństwa – szczególnie w kontekście pojawiających się nowych szans, wyzwań, ryzyka i zagrożeń – stanowi bazę do rozważań nad jego istotą².

Dynamicznie zmieniające się środowisko bezpieczeństwa pokazuje zasadność prowadzenia badań nad bezpieczeństwem oraz rozwijanie dyscypliny, jaką są nauki o bezpieczeństwie. Bezpieczeństwo jest pojęciem złożonym: oznacza wolność od zagrożeń dla podstawowych wartości. Taką wartością jest bezpieczeństwo obywateli³.

Mając powyższe na uwadze należy pamiętać, że zapewnienie bezpieczeństwa dotyczy również osób pozbawionych wolności. Przyjąć należy, że pobyt osoby skazanej w jednostce penitencjarnej koreluje wzajemnie z:

- szeroko pojętym bezpieczeństwem społecznym (izolacja człowieka naruszającego zasady bezpieczeństwa),
- zapewnieniem bezpieczeństwa osobie przebywającej w jednostce (więźniowi),
- bezpieczeństwem funkcjonariuszy i bezpieczeństwie jednostki penitencjarnej.

Dostateczna wiedza o zagrożeniach, jakie mogą wystąpić w jednostkach penitencjarnych, pozwala zapobiec zdarzeniom lub zminimalizować skutki ich wystąpienia. Koniecznym zatem staje się wyodrębnienie w powyższych płaszczyznach i określenie szeregu zagrożeń: zarówno tych, które występują obecnie, jak również tych zjawisk, których przepisy nie wyszczególniają, a zostały one sformułowane w wyniku prowadzonych przez autora dysertacji badań.

¹ J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. AON, Warszawa 2008, s. 14.

² R. Szynowski, *Administracja wojskowa w systemie bezpieczeństwa narodowego*, wyd. AON, Warszawa 2013, s. 22–35.

³ Art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 114, poz. 946), zwana dalej Konstytucją RP.

Reasumując możemy powiedzieć, że współczesne zagrożenia bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce to zdarzenia, mogące doprowadzić do sytuacji trudnych oraz niebezpiecznych tak dla więźniów, jak i funkcjonariuszy; zakłócające prawidłowy tok funkcjonowania jednostek jako instytucji, a nie zostały dotychczas skatalogowane i ujęte w dokumentach normatywnych.

Jednym z istotnych elementów mogących przeciwdziałać powstawaniu wymienionych powyżej zdarzeń może być codzienna realizacja zadań służbowych takich jak: czynności profilaktyczne⁴ lub czynności związane z użyciem i wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego, do których funkcjonariusze są uprawnieni⁵. Niemniej jednak w przypadku dotychczasowych zagrożeń, jak i pojawiających się nowych, niektóre metody, siły, a także środki, jakimi posługuje się oraz dysponuje Służba Więzienna mogą okazać się nieskuteczne lub niewystarczające.

W ocenie autora dysertacji dotychczasowe przepisy prawne nie w pełni rozwiązują problem zapobiegania zagrożeniom występującym w jednostkach penitencjarnych, przeciwnie wskazują na wiele niedoskonałości dotyczących tej problematyki.

Powyższe aspekty wskazały potrzebę prowadzenia badań nad problematyką przeciwdziałania zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce oraz uzasadniają wybór tematu rozprawy. Wybór tematu dysertacji argumentowany jest nieustanną potrzebą zapewnienia odpowiedniego stanu bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce. Problematyka bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych i jej istotność zostały empirycznie zaobserwowane przez autora dysertacji, gdyż jest on czynnym funkcjonariuszem, realizującym swoje zadania od 2001 r. w Zakładzie Karnym w Trzebini. Autor służbę zaczynał od stanowiska strażnika działu ochrony, a od 2012 r. jest kierownikiem działu ochrony w Zakładzie Karnym w Trzebini w stopniu majora. Przedstawione powyżej argumenty nie tylko wskazują lukę poznawczą poprzez sformułowanie problemów badawczych, ale również uzasadniają umiejscowienie niniejszej rozprawy doktorskiej w obrębie nauk o bezpieczeństwie.

⁴ Art. 19a ust. 1 u.s.w.

⁵ Art. 2 ust.1 pkt. 11 *Ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* (Dz. U. z 2023 r. poz. 202), zwana dalej u.ś.p.b.

2. Cele i hipotezy badawcze

Cele i problemy badawcze

Doświadczenie autora dysertacji uzyskane podczas służby w jednostce penitencjarnej, jak również analiza zgromadzonych materiałów pozwoliły na sprecyzowanie celu głównego oraz celów szczegółowych pracy. Celem głównym pracy jest przedstawienie rekomendacji dotyczących metod i procedur mających za zadanie przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej.

Przyjmując, że cel badań naukowych może posiadać charakter poznawczy i jednocześnie użyteczny, autor swój cel przewodni rozbił cele cząstkowe (szczełółowe):

1. Wyjaśnienie zasad funkcjonowania jednostek zakładów karnych, aresztów śledczych w Polsce.
2. Ukazanie uwarunkowań mających wpływ na zapewnienie bezpieczeństwa w jednostkach Służby Więziennej w Polsce.
3. Przedstawienie zagrożeń, które mogą wystąpić w jednostkach penitencjarnych w Polsce.
4. Ustalenie kierunków doskonalenia metod i procedur, mających na celu zapobieganie zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce.
5. Zaprezentowanie metod i procedur zapobiegania zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce.
6. Zaprezentowanie metod i procedur zapobiegania zagrożeniom w Służbie Więziennej w wybranych państwach europejskich oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

Pod pojęciem problemu badawczego w naukach o bezpieczeństwie rozumie się najczęściej pytanie, na które badacz poszukuje odpowiedzi, zbierając i przetwarzając w sposób naukowy niezbędne informacje. Powinny to być informacje adekwatne do potrzeb, wiarygodne i wyczerpujące⁶. Inne określenie problemu badawczego przedstawia Jerzy Apanowicz, według którego sformułowanie problemu w konkretnych badaniach polega na określeniu i objaśnieniu pewnego, obiektywnego stanu niewiedzy na gruncie dotychczasowej wiedzy⁷.

⁶ M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2011, s. 218.

⁷ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Bernardinum, Gdynia 2002, s. 44.

Nadrzędnym problemem badawczym w pracy jest zasadnicze pytanie: „Jakie metody i procedury należy podjąć, żeby odpowiednio wcześniej zapobiegać współczesnym zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce?”. Aby w pełni odpowiedzieć na zadany problem badawczy, sformułowano szczegółowe pytania badawcze:

1. Jak funkcjonują jednostki penitencjarne w Polsce w kontekście potencjalnych zagrożeń?
 2. Jakie są uwarunkowania zapewniające bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych w Polsce?
 3. Jakie rodzaje zagrożeń mogą wystąpić w jednostkach penitencjarnych w Polsce?
 4. Jakie są metody i procedury zapobiegania zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce?
 5. Jakie są metody i procedury zapobiegania zagrożeniom w Służbie Więziennej w wybranych państwach europejskich?
 6. W jakim kierunku ma nastąpić doskonalenie metod i procedur, mających na celu zapobieganie zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce?
- Istotnym elementem procesu badań naukowych jest ustalenie celu badań.

Hipotezy badawcze

Hipoteza naukowa jest naukowym przypuszczeniem co do istnienia lub nieistnienia danej rzeczy czy zjawiska w określonym miejscu lub czasie oraz co do związku zależności danych zjawisk od innych lub związku pojęć bądź wielkości matematycznych o ustalonym znaczeniu. Według Earla Babbiego to hipoteza jest szczególnym sprawdzalnym oczekiwaniem wobec rzeczywistości⁸. Inną definicję przedstawia Stanisław Stachak – według niego hipoteza to inaczej przypuszczenie, niepewna wypowiedź, założenie badawcze, które ma na celu wyjaśnić określone zdarzenia i fakty lub przewidywać wystąpienie nowych, są stawiane dla odkrycia pewnych praw i uogólnień⁹.

Uwzględniając cele rozprawy, analizę literatury przedmiotu oraz dotychczasowe doświadczenia autora została sformułowana następująca hipotezę główną: „Obecna sytuacja w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce staje się coraz

⁸ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, PWN, Warszawa 2003, s. 67.

⁹ S. Stachak, *Podstawy metodologii nauk ekonomicznych*, Książka i Wiedza, Warszawa 2006, s. 89.

bardziej skomplikowana z uwagi na pojawiające się nowe zagrożenia. Przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce powinno zmierzać do wdrożenia metod oraz procedur przeciwdziałania stosowanych w wybranych państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej”.

Przyjęto również hipotezy szczegółowe, które bezpośrednio wynikają z podjętych w niniejszej pracy pytań badawczych. Hipotezy szczegółowe przedstawiają się następująco:

1. Właściwe przygotowanie jednostek penitencjarnych w Polsce zależne jest od należytego wykszolenia i wyposażenia funkcjonariuszy oraz odpowiednio wypracowanych mechanizmów do przeciwdziałania zagrożeniom na ich terenie.
2. Zmienny charakter zagrożeń powoduje, iż są one głównymi czynnikami mającymi wpływ na zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładach karnych i aresztach śledczych w trzech płaszczyznach: bezpieczeństwa osób tam osadzonych, bezpieczeństwa funkcjonariuszy i bezpieczeństwa zakładu karnego, aresztu śledczego jako instytucji.
3. Nowymi zagrożeniami bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce są: użycie dronów; ataki cybernetyczne na systemy informatyczne; przemyt nowych niedozwolonych przedmiotów; przebywanie w więzieniu imigrantów; zagrożenie zjawiskiem korupcji ze strony zorganizowanych grup przestępczych, pandemia.
4. Brak ujednoczonych metod i procedur w celu zapobiegania zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce prowadzi do niebezpiecznych sytuacji i błędów funkcjonariuszy podczas pełnienia służby.
5. W państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej skutecznymi metodami oraz procedurami przeciwdziałania powstawaniu zagrożeń bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych są: innowacyjne metody pozyskiwania, przetwarzania i dystrybucji informacji ostrzegawczych wspomagające identyfikację zagrożeń; nowe procedury ochrony i współpracy jednostek penitencjarnych z instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo państwa.
6. W jednostkach penitencjarnych w Polsce należy wdrożyć metody i procedury przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa stosowane w w/w

państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

3. Przebieg badań i struktura pracy

Według Władysława Zaczyńskiego badania naukowe powinny uwzględniać następujące etapy: formułowania problemu, formułowania hipotezy roboczej, etap rozumowania (przewidywania skutków), empirycznej weryfikacji hipotezy, wnioskowania końcowego i opisu wyników badań¹⁰. Elementami procesu badawczego – zdaniem Jerzego Apanowicza, są: założenia teoretyczne, problemy badawcze, przedmiot i cel badań, tezy i hipotezy, metody, techniki i narzędzia badawcze, populacja, zbiory statystyczne jako zmienne i wskaźniki, określony teren badań, uzyskane z faktycznych badań wyniki¹¹.

Dzięki pozyskanej za pomocą ogólnodostępnej literatury wiedzy w przedmiotowym zakresie, autor miał możliwość kontynuacji dalszych badań.

Badania na potrzeby weryfikacji hipotez badawczych oraz rozwiązania problemu badawczego i osiągnięcia celu pracy przeprowadzone zostały dwufazowo. Ich organizacja została podzielona na dwie części.

Etap pierwszy to studia literaturowe dostępnych materiałów w obszarze tematycznym dysertacji doktorskiej. Dokonany został przegląd literatury krajowej oraz zagranicznej z uwzględnieniem zarówno publikacji zwartych, czasopism naukowych, a także naukowych baz danych. Badania te pozwoliły na rozpoznanie obszaru tematycznego dysertacji oraz przyjęcie aparatu pojęciowego. Rozpoznanie obszaru tematycznego dotyczyło w pierwszej kolejności identyfikacji zagrożeń, a potem ich klasyfikacji. W tej części zastosowano metody analizy, badania dokumentów oraz krytyki piśmiennictwa. Wykorzystanie tych metod na tym etapie pozwoliło zgłębić wiedzę zawartą w aktach prawnych, monografiach i czasopismach naukowych. W dalszej kolejności przedstawiono metody i procedury przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej stosowane w państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

¹⁰ W. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, WSiP, Warszawa 1968, s. 9–10.

¹¹ J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Difin, Warszawa 2005, s. 49.

Porównanie pozwoliło na zestawienie ze sobą faktów, cech wspólnych, podobieństw i różnic podczas wystąpienia zdarzeń mających wpływ na prawidłowe funkcjonowanie jednostek penitencjarnych. Natomiast abstrahowanie pozwoliło na wyodrębnienie tych cech, które są najistotniejsze dla przeprowadzonych badań. Zredagowane konkluzje pozwoliły na przygotowawcze określenie celu badań empirycznych oraz sformułowanie w odniesieniu do nich problemu badawczego i postawienie hipotezy.

Etap drugi obejmował podsumowanie danych uzyskanych w wyniku odpowiedzi z kwestionariuszy ankiety i wywiadów eksperckich.

Opinie ekspertów pozwoliły uzyskać cenne informacje dotyczące metod i sposobów zapobiegania zagrożeniom, jak również wskazać inne alternatywne sposoby ochrony jednostek penitencjarnych. Jako kolejna wykorzystana została metoda heurystyczną, która pozwoliła na znalezienie nieznanymi dotąd rozwiązań poprzez ujawnienie nowych związków zachodzących między nimi w rzeczywistości. Ostatnia część badań polegała na szczegółowej analizie oraz podsumowaniu własnych badań empirycznych. Wyciągnięte z nich wnioski stanowiły odpowiedź na zadane problemy badawcze oraz potwierdzenie bądź negację przyjętych hipotez oraz jednocześnie były podstawą do zaproponowania własnych propozycji metod i procedur przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa jednostek organizacyjnych, co nastąpiło w ostatnim rozdziale.

W rozprawie dokonano szczegółowej analizy aspektów związanych z zagrożeniami bezpieczeństwa na terenie jednostek penitencjarnych w Polsce. W rozdziale pierwszym przedstawiono założenia metodologiczne pracy doktorskiej. Rozdział ten uwzględnia elementy uzasadniające podjęcie badań oraz wyboru tematu rozprawy. Rozdział ten zawiera również informacje o przedmiocie badań, stawianych problemach badawczych i celach prowadzonych badań, a także postawionych hipotezach. W kolejnych częściach rozdziału scharakteryzowano metody, techniki oraz narzędzia badawcze.

W rozdziale drugim opisano rolę Służby Więziennej w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Rozdział obejmuje zagadnienia odnoszące się do teoretycznych i prawnych uwarunkowań bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce, wypuklając rolę Służby Więziennej w tym aspekcie oraz przedstawia strukturę

organizacyjną Służby Więziennej w kontekście uregulowań prawnych. Podrozdziały opisują Służbę Więzienną jako istotny element grup dyspozycyjnych państwa.

Rozdział trzeci obejmuje informacje o uwarunkowaniach zapewniających bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych w Polsce. W tym rozdziale przedstawiono zagadnienia wynikające z podstaw prawnych wpływających na porządek i bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych. Zaprezentowano również charakterystykę i podział systemu penitencjarnego. Opisano obowiązki i prawa, jakie posiadają funkcjonariusze w kwestii więźniów przebywających w jednostkach penitencjarnych. Przedstawiono elementy zabezpieczeń techniczno-ochronnych stosowanych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej.

Rozdział czwarty zawiera szczegółowe informacje na temat identyfikacji i charakterystyki aktualnych zagrożeń bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce. Dokonano analizy i przedstawiono klasyfikację zagrożeń występujących w zakładach karnych i aresztach śledczych. Przedstawiono podział zagrożeń na: wynikające ze strony funkcjonariusza, wynikające z postawy więźniów oraz te, które wynikają z innych przyczyn. Scharakteryzowano zagrożenia zewnętrzne w rejonie jednostek penitencjarnych oraz powstałych zagrożeń wewnętrznych na terenie wspomnianych jednostek.

Rozdział piąty obejmuje metody i procedury przeciwdziałania teraźniejszym zagrożeniom bezpieczeństwa stosowanych na terenach jednostek penitencjarnych w wybranych państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

W rozdziale szóstym zaprezentowano analizę wyników badań własnych na podstawie przeprowadzonych wywiadów eksperckich oraz badań ankietowych. Interpretacja wyników doprowadziła do opracowania autorskich metod i procedur przeciwdziałania aktualnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce.

Rozdział siódmy zawiera informacje o metodach i procedurach przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych Polsce. Przedstawiono nowe, opracowane metody i procedury postępowania w sytuacji zagrożeń. Zaproponowano nowe metody współpracy Służby Więziennej z innymi instytucjami, w celu zapobiegania występowaniu zagrożeń bezpieczeństwa na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych.

Wypracowane przez autora dysertacji metody i procedury przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych z uwagi na pojawiające się nowe zagrożenia powinny przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa na terenie jednostek penitencjarnych w Polsce.

4. Wyniki badań w kontekście hipotez badawczych

W aspekcie pierwszej hipotezy szczegółowej potwierdzono, że właściwe przygotowanie jednostek penitencjarnych w Polsce zależy od należytego wykszolenia i wyposażenia funkcjonariuszy oraz odpowiednio wypracowanych mechanizmów do przeciwdziałania zagrożeniom na ich terenie. Badani wskazali, że stopień przygotowania do przeciwdziałania zagrożeniom pojawiającym się na terenie jednostek penitencjarnych jest odpowiedni. Pozytywnie oceniali własne kwalifikacje oraz umiejętności niezbędne do przeciwdziałania potencjalnym zagrożeniom pojawiającym się w jednostkach penitencjarnych. Pozwala to stwierdzić, że w obliczu sytuacji trudnej będą oni w stanie podjąć odpowiednie kroki, żeby powstrzymać rozwój wydarzeń i zapobiec przykrym konsekwencjom. Na podstawie udzielonych przez badanych odpowiedzi należy stwierdzić, iż wyposażenie w sprzęt ochrony osobistej, jakim dysponują jednostki penitencjarne jest dobre i wystarczające. Zgromadzone wyniki badań wskazują na potrzebę poszerzenia zasobu wiedzy na temat nowoczesnych rozwiązań i sposobów przeciwdziałania zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych w Polsce, jak również w innych krajach Europy.

Uzyskane wyniki badań pozwoliły również na potwierdzenie drugiej hipotezy badawczej. Jednostki penitencjarne działające w Polsce są w odpowiedni sposób wyposażone, pracują w nich także dobrze przeszkolone osoby, istnieją jednak luki w aktach prawnych i wątpliwości, co do ich jasności. Co więcej, warto byłoby wdrożyć nowoczesne rozwiązania, które mogłyby ułatwić ich działanie i poprawić skuteczność.

Trzecia hipoteza szczegółowa również została zweryfikowana pozytywnie, według której nowymi zagrożeniami bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce są korupcja, użycie bezzałogowego statku powietrznego, przemyt nowego rodzaju przedmiotów niedozwolonych, radykalizacja, szczególnie niebezpieczne ataki cybernetyczne. Należy zauważyć również, iż wyniki badań jednoznacznie wskazują, że

pandemia jest niewątpliwie niestandardowym i poważnym zagrożeniem dla jednostek penitencjarnych.

Na podstawie przeprowadzonych badań czwarta hipoteza szczegółowa została pozytywnie zweryfikowana, gdyż zapobieganie zagrożeniom jest możliwe dzięki odpowiedniej realizacji czynności prewencyjnych. Istotna jest szybkość przekazywanych informacji i wykonywanych zadań, natomiast zarówno pośpiech, jak i zbędna zwłoka stanowią najczęstsze źródła problemów. Choć rozwiązania stosowane w innych krajach europejskich mogłyby okazać się skuteczne, przeszkodą dla ich wprowadzenia są obowiązujące w Polsce normy prawne.

Na podstawie badań należy stwierdzić, że piąta hipoteza szczegółowa nie znalazła potwierdzenia. Wynika to z faktu braku dostatecznej wiedzy badanych na temat metod i procedur zapobiegania zagrożeniom w Służbie Więziennej w wybranych państwach europejskich. Właściwa ocena metod i procedur stosowanych w innych państwach europejskich może nastąpić wówczas, gdy funkcjonariusze będą z nimi zaznajomieni.

Ostatnia hipoteza szczegółowa została potwierdzona częściowo. Prawie żadna z badanych osób nie potrafiła podać metod i procedur przeciwdziałania zagrożeniom, z jakich korzysta się w jednostkach penitencjarnych w innych państwach europejskich i nadawałyby się one do wprowadzenia w Polsce. Chociaż z jednej strony niepokojące jest to, że badani nie byli w stanie wskazać takich rozwiązań, z drugiej strony podawali oni, że przeszkodę w tym zakresie stanowią obowiązujące akty prawne. Większość odpowiedzi badanych wskazywały, że w jednostkach, w których są zatrudnieni, nie wykorzystuje się metod pochodzących z innych państw europejskich, takiego samego zdania byli wszyscy eksperci

W odniesieniu do hipotezy głównej wyrażono przypuszczenie, iż przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w Polsce powinno zmierzać do wdrożenia metod oraz procedur przeciwdziałania stosowanych w wybranych państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Odpowiedzi udzielane przez respondentów wskazują na to, iż nie są oni zaznajomieni z rozwiązaniami wykorzystywanymi w innych krajach UE, co więcej, obecne regulacje prawne nie pozwalają na wprowadzenie takich metod w Polsce. Na obecnym etapie wdrożenie w jednostkach penitencjarnych w Polsce metod i procedur przeciwdziałania zagrożeniom

stosowanych w wybranych państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej nie jest możliwe. Ich wprowadzenie może nastąpić dopiero po odbyciu szkolenia, podczas którego funkcjonariusze zostaną zapoznani z metodami i procedurami stosowanymi w zaprezentowanych w rozprawie krajach, co może stanowić podstawę dalszych badań po wprowadzeniu metod i procedur stosowanych w innych państwach.

5. Wnioski z badań

Przeprowadzone badania dotyczyły szeroko rozumianej problematyki przeciwdziałania zagrożeniom na terenie jednostek penitencjarnych w Polsce. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski.

Zdecydowana większość badanych uważa, że obecnie jednostki penitencjarne są odpowiednio przygotowane do przeciwdziałania zagrożeniom występujących na ich terenie. Podobnie przedstawia się kwestia posiadanych kwalifikacji i umiejętności odpowiednich do przeciwdziałania powstaniu ewentualnych zagrożeń w jednostkach penitencjarnych. Udzielone powyżej odpowiedzi jednoznacznie wskazują, że jednostki penitencjarne funkcjonują dobrze w kontekście potencjalnych zagrożeń. Niepokoii fakt, braku w Służbie Więziennej nowych rozwiązań technicznych oraz odpowiednich regulacji prawnych. W odpowiedziach udzielonych w trakcie przeprowadzonych badań należy zauważyć, że korupcja jest zagrożeniem, które może wystąpić na terenie jednostek penitencjarnych a źródłem jego powstania jest funkcjonariusz. Natomiast jako główne źródło zagrożeń na terenie jednostek penitencjarnych badani wskazali osoby pozbawione wolności.

Najczęściej wymienianą przez ankietowanych metodą zapobiegania zagrożeniom obowiązującą w jednostkach penitencjarnych są instrukcje oraz procedury alarmowe, natomiast zdaniem ekspertów to właściwa realizacja czynności profilaktycznych. Przyczyną najczęstszych błędów dla ankietowanych jest pośpiech a dla ekspertów niewłaściwa forma (zwłoka) w przekazywaniu istotnych informacji, mogących zapobiec powstaniu ewentualnych zagrożeń oraz niewłaściwa realizacja zadań służbowych przez funkcjonariuszy. Nie ulega wątpliwości, że wszystkie wskazane błędy należy wyeliminować. Badani w większości wykazali się nieznanymi metodami zapobiegania zagrożeniom, które są wykorzystywane w innych państwach europejskich, a które można by wykorzystać w Polsce. Przeważająca część

badanych nie znał metod zapobiegania zagrożeniom, jakie są stosowane na terenie jednostek penitencjarnych państw europejskich. Ankietowani w badaniu nie potrafili wskazać roli Unii Europejskiej w przeciwdziałaniu powstaniu zdarzeń w jednostkach penitencjarnych Europy. Zdaniem ekspertów działania te w głównej mierze powinny sprowadzać się do finansowania polskich jednostek penitencjarnych oraz szkoleń funkcjonariuszy a także do szybkiej wymiany informacji o potencjalnych zagrożeniach. Zarówno eksperci jak i ankietowani nie potrafili wskazać, które państwo europejskie posiada najlepszy system przeciwdziałania powstawaniu zdarzeń na terenie jednostek penitencjarnych. Brak odpowiedniej liczby funkcjonariuszy zdaniem ankietowanych przyczynia się do powstania zdarzeń na terenie jednostek penitencjarnych, co potwierdzają w wypowiedziach również eksperci.

Dla ankietowanych środkiem ochrony osobistej, w jaki należy wyposażyć funkcjonariuszy w celu ochrony ich bezpieczeństwa jest paralizator. Eksperci wskazywali głównie na środki ochrony osobistej, w które są już wyposażeni funkcjonariusze. Szkolenia oraz ćwiczenia zdaniem ankietowanych są działaniami mającymi na celu zapobiegać wystąpieniu zagrożeń na terenie jednostek penitencjarnych. Wypowiedzi ekspertów różniły się, ich zdaniem metodami działania, jakie należy wprowadzić do polskich jednostek penitencjarnych, aby zapobiec zagrożeniom to: doposażenie jednostek w urządzenia do wykonywania szybkich testów na obecność narkotyków (bez konieczności badania fizykalnego), współpraca pomiędzy jednostkami penitencjarnymi, zacieśnienie współpracy i wymiany doświadczeń z krajami, gdzie zjawisko radykalizacji i terroryzmu stanowi poważny problem. Pozytywnym elementem wpływającym na bezpieczeństwo jednostek penitencjarnych, jest fakt odbycia przez badanych odpowiedniego przeszkolenia w zakresie zapobiegania zagrożeniom.

Podsumowując, koniecznym jest, żeby w przyszłości kontynuować badania naukowe w opisywanych w dysertacji zagadnieniach z uwagi na zmieniający się charakter zagrożeń w jednostkach penitencjarnych.

6. Kierunki dalszych badań

Zaproponowane nowe metody i procedury zostały opracowane do zagrożeń, jakie mogą wystąpić. Takimi zagrożeniami może być użycie bezzałogowego statku powietrznego zwanego dronem czy zagrożenia związane z procesem radykalizacji.

Przeciwdziałanie wszystkim zagrożeniom na terenie jednostek penitencjarnych lub minimalizowanie ich skutków jest możliwe poprzez skuteczną realizację czynności profilaktycznych. Stąd też autor dysertacji uszczegółowił, jak ma wyglądać jego zdaniem właściwa ich realizacja przez funkcjonariuszy i pracowników.

Przedstawione zagrożenia zostały wybrane przez autora rozprawy z uwagi na skutki, jakie mogą spowodować w sytuacji ich wystąpienia na terenie jednostek penitencjarnych. Brak komplementarnego podejścia do zaprezentowanych nowych zagrożeń skłonił autora do przygotowania metod i procedur, aby dynamizm działań funkcjonariuszy w przypadku ich wystąpienia był odpowiedni i przebiegał bez zbędnej zwłoki. W przekonaniu autora cel, jakim było opracowanie metod i procedur przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom na terenie jednostek penitencjarnych został osiągnięty. Dodatkowo powinny one wpłynąć na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy na terenie jednostek penitencjarnych. Zaprezentowanie nowych zagrożeń ma też ukazać funkcjonariuszom ich wielość i różnorodność.

Kluczowym elementem związanym z przeciwdziałaniem współczesnym zagrożeniom na terenie jednostek penitencjarnych jest podkreślenie znaczenia długofalowej współpracy Służby Więziennej z innymi instytucjami. Uczestnictwo instytucji i wspólne działania pozwolą na stworzenie wieloaspektowego mechanizmu prewencji opartego na wymianie informacji i zdobywaniu wiedzy.

Ukazanie przez autora na poziomie krajowym współczesnych zagrożeń, jakie mogą wystąpić na terenie jednostek penitencjarnych wzbogacą wiedzę osób odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa nie tylko na terenie więzień, ale i państwa. Aby efektywnie zapewnić ochronę przed wskazanymi zagrożeniami należy przedstawione przez autora metody i procedury wprowadzić we wszystkich jednostkach penitencjarnych w Polsce. Wdrożenie przedstawionych metod i procedur do realizacji pozwoli funkcjonariuszom zwiększyć szybkość i skuteczność działań.

7. Wartość dodana pracy

Dokonując analizy całego materiału zawartego w dysertacji zaprezentowane autorskie metody i procedury przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych są jednym z elementów prawidłowego funkcjonowania więzień. Pozytywnie wpłyną na pracę funkcjonariuszy, ale również na wzrost bezpieczeństwa na terenie jednostek penitencjarnych oraz osób tam

przebywających. Dlatego zasadnym jest, aby wprowadzić do realizacji przedstawione metody i procedury we wszystkich jednostkach penitencjarnych w Polsce. Rezultaty działań poprzez wprowadzone metody i procedury będą widoczne, gdy funkcjonariusze odpowiedzialni za zapewnienie bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych w sposób właściwy będą wykonywać narzucone im obowiązki.

8. Plan pracy

Spis treści

Wstęp

Rozdział 1. Metodologiczne założenia rozprawy doktorskiej

- 1.1 Uzasadnienie podjęcia badań
- 1.2 Przedmiot badań
- 1.3 Cele i problemy badawcze
- 1.4 Hipoteza główna i hipotezy cząstkowe
- 1.5 Metody, techniki i narzędzia badawcze
- 1.6 Organizacja i przebieg badań
- 1.7 Charakterystyka terenu i próby badawczej

Rozdział 2. Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej

- 2.1 Teoretyczne i prawne uwarunkowania bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce
- 2.2 Służba Więzienna w świetle teorii grup dyspozycyjnych państwa
- 2.3 Struktura organizacyjna Służby Więziennej w świetle uregulowań prawnych
- 2.4 Służba Więzienna jako instytucja bezpieczeństwa wewnętrznego
- 2.5 Wnioski

Rozdział 3. Uwarunkowania zapewniające bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce

- 3.1 Podstawy prawne wpływające na porządek i bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych
- 3.2 Charakterystyka systemu penitencjarnego obowiązującego w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej
- 3.3 Uprawnienia funkcjonariuszy Służby Więziennej w sytuacjach zagrożenia

3.4 Zabezpieczenia techniczno-ochronne jednostek penitencjarnych Służby Więziennej

3.5 Wnioski

Rozdział 4. Identyfikacja i charakterystyka współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce

4.1 Charakterystyka i klasyfikacja zagrożeń występujących w zakładach karnych i aresztach śledczych

4.1.1 Zagrożenia, które są spowodowane przez działania funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej

4.1.2 Zagrożenia spowodowane przez osoby pozbawione wolności

4.1.3 Zagrożenia powstałe bez udziału więźniów, funkcjonariuszy i pracowników cywilnych

4.2 Analiza powstałych zagrożeń zewnętrznych w rejonie jednostek penitencjarnych

4.3 Analiza powstałych zagrożeń wewnętrznych na terenie jednostek penitencjarnych

4.4 Wnioski

Rozdział 5. Metody i procedury przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych stosowane w wybranych państwach Unii Europejskiej oraz w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

5.1 Królestwo Norwegii

5.2 Republika Czeska

5.3 Republika Węgierska

5.4 Republika Federalna Niemiec

5.5 Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

5.6 Wnioski

Rozdział 6. Analiza wyników badań własnych

6.1 Wyniki przeprowadzonych badań – na podstawie pytań metryczkowych

6.2 Wyniki przeprowadzonych badań – na podstawie pytań ankietowych

6.3 Podsumowanie badania ankietowego

6.4 Wyniki przeprowadzonych badań – na podstawie wywiadu eksperckiego

6.4.1 Funkcjonowanie jednostek penitencjarnych w Polsce w kontekście potencjalnych zagrożeń

6.4.2 Uwarunkowania zapewniające bezpieczeństwo w jednostkach penitencjarnych

6.4.3 Rodzaje zagrożeń w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej

6.4.4 Metody zapobiegania zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce

6.4.5 Metody i procedury zapobiegania zagrożeniom w Służbie Więziennej w wybranych państwach europejskich

6.4.6 Kierunki doskonalenia metod i procedur mających na celu zapobieganie zagrożeniom w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej w Polsce

6.5 Wnioski z badań

Rozdział 7. Metody i procedury przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych

7.1 Propozycje dotyczące zmian oraz przedstawienie nowych metod i procedur przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych

7.2 Proponowany zakres współpracy Służby Więziennej z innymi instytucjami

7.3 Wnioski

Zakończenie

Bibliografia

Wykaz tabel

Wykaz wykresów

Wykaz rysunków

Załączniki

Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety

Załącznik 2. Spis pytań do wywiadów z ekspertami

Załącznik 3. Zgoda Dyrektora Generalnego Służby Więziennej na przeprowadzenie badań

Wykaz skrótów

Streszczenie

Summary